

Ľudové rozprávky 1 (Drevená krava, Jelenček, Koza odratá a jež) :

Drevená krava

Veď vám to bol dakedy inakší svet ako teraz, kde každé iba pod nos hľadá a chmúri a utrápa sa od svitu do mraku. Kedysi ľudia neskrývražili toľme, neumárali sa, aby čím viac zospiežili: ale čo mali, to zjedli, zapili, zasmiali sa. Lepšie im to potom strovalo. Vtedy - ak si neznal dačo na žart povedať, nebolo ti ani ukázať sa medzi ľuďmi; lebo všetci boli veselí, zhovorčiví, žartovliví. No, už to pozde zasa tak bude!

Len ešte hen vtedy žila jedna kráľova dievka. Tá zas nedajbože usmiať sa, ani len svojim vohlačom. A tých by bola mala na každý prst po desať, taká bola krásna a bohatá. Rodičia si nevedeli s ňou rady. Napokon dali vytrúbiť po celej krajine, že toho človeka zlatom odvážia, kto by ju rozsmiechotil. Tu iste hrnuli sa smiechotári zo všetkých strán; lenže každý s dlhým nosom odišiel. Konečne nikto viac nedával sa na to. Ale vraj, naveky nájde sa majster do remesla.

Pán kráľ utrápený sedeli pri panne dievke, aby ju trocha rozvraveli, keď tu nachýlia sa dvere a ktosi strčí ta dnuhá rozčuchranú hlavu:

„Prosím ponížene, či sú pán kráľ doma?“ „A kto ty? Čo ty tu chceš, huncút?“ okríkol ho kráľ. „Prosím ponížene, prišiel som pravdu si potvrdiť!“ „Čo za pravdu? Či nemáš doma richtára a stolicu?“ I tak by premilého hosta bol kráľ vyhnal, keby nie vážna panna dievka, čo teraz po prvý raz od troch dní ústa otvorila, že tak a tak, kráľ je na to kráľom, aby nikoho neodbil.

„Len vy,“ rečie, „rozpovedzte, čo za galibu máte.“

„No veď, hľa, na to som prišiel!“ ozval sa Kubo, bo to on bol, Kubo, náš kraviar z dediny.

I veru zosňal teraz baranicu z rozčuchranej hlavy, ovesil si ju na vatrál, a postavil sa tak, ako bol, v surovici, v opasku, v chološniach a v krpiciach, pred pána kráľa a pred tú jeho dievku. Začal si on to len tak po svojom, po sprosté; ale pán kráľ už teraz počúval, keď len počúvala aj tá jeho dievka, čo každého odbila, ako ústa otvoril. Počúvajmeže i my!

Vybubnovali v dedine, že každý, či má kravu, či nemá, kraviara splácať musí, aby každému bolo narovno.

„Čerta ti mi je narovno,“ pomyslel si pán Krajec, keď ja kravy nemám, ani len nebožiatka teliatka. Počkaj, kmotre, veď ja ti podkúrim! Nebudem ti nič po nič hotovú plácu do pažeráka pchať!“

Vykresal kravu z dreva a dal pastierovi na pašu; ešte mu pohrozil, aby ju dobre napásal, a každý večer pekne ako druhé do domu dopravil.

„Bude z toho pes!“ hútal kraviar a škrabal sa za ušima. Ale kravu prijať musel, bo mu pláca od nej šla. Inak mu neprichodilo, len drevenú kravu pekne rúče nosiť na pleciach za stádom a každý večer pánu Krajcovi domov doniesť.

Na zlú záhybeľ padol v jeseň mráz a kraviarovi zašiel za nechty. Na šírom poli drevo nebolo. Pochytil to drevené telivo, porúbal a pokládol na oheň. Zohrial sa; ale bolo mu teplo ešte len potom!

„Kde ti krava?“ volá večer starý Krajec, keď kravy nebolo.

„Veru som ja tú tam v poli porúbal,“ povie kraviar.

„No počkaj, Kubo, veď ty za ňu zaplatíš!“

Kraviar len uhol plecom, že veď bude, ako bude; ale starý Krajec, chytrá líška, bežal za horúca k pánu richtárovi:

„Pán richtár,“ vraví, „mal som kravu; splácal som od nej, ako ste prikázali, aj mi ju ten Kubo celé leto pekne pásol s druhými. Len dnes čo neurobil? Porúbal kravu v poli, ani mi len znaku z nej nedoniesol; čože vy na to poviete?“

„A veru, môj milý Krajec, ja na to len tak poviem, ako pánboh prikázal: kravu za kravu.“

Dúškom poslali pougára ku kraviarovi, aby svoju kravu priviedol pred slávny súd.

„Nesúca je, pán pougár, vonkoncom je nesúca pred slávny súd. Povedzte, nech málo pozhovejú, kým ju trochu občešem, obriadim!“

S tým dopravil kraviar pougára a pomyslel si, lebo občul, čo to má byť:

„Od zubov pánom richtárom! Nebudete si vy s mojou teličkou gamby mastiť. Pretiahnem vám popod nos inakším masným piercom“

Vyviedol on kravu na tok a tam zabil. Mäso povešal na pánty, že ho ako na drvihý deň bude predávať a kožu vypchal na drevené štuligy, že veď to i Krajcova krava len na takých drevených štuligách stála. Ale tu pán richtár vydali zákaz, že kto opováži sa od kraviara čo len za babku kúpiť, utratí i mäso i peniaze a ešte ho zavrznú do klady. Neboráčik kraviarčík neutřížil nič, bo ľudia báli sa prestúpiť richtárov zákaz. No našli sa aj takí, čo nebáli sa toho. A bol to sám farárov Dunčo aj s kamarátmi. Tí postavili sa na tok pod pánty a oblizovali si pysky, hľadiac hore na mäso i krútiac chvostmi.

„Aha,“ povie kraviar, „vy by ste radi kúpiť, ale ačak nemáte peniaze? No nič to, veď ja vám zverím, len či na dlžobu pristanete, a keď si prídem pýtať, zaplatíte?“

S tým zosňal celý hnát z pánta a kamaráti vycerili zuby do toho:

„Aha,“ povedá, „už nemôžete ani dočkať, kým vám ho dám. No, tak sme na jednotajnosti!“

I tak hodil im hnát a farárov Dunčo prvý zaťal zubmi do pečienky; druhých nebolo načim ponúkať.

Ale čo s ostatným mäsom? Aj tomu ľahký obriadok!

„Dám ja toho,“ pomyslel si, „navariť, nadusiť, nasmažiť; zavolám všetkých susedov na hostinu, veď azda potom len oko zohnú a budú ma rad-radom častovať aj so ženou aj s deťmi, tak volia ako prechovám sa cez zimu.“

Ako si pomyslel, tak urobil a milých hostiniarov ak núkal, tak núkal:

„Jedzteže mi, moji milí páni susedi, jedzte ako doma, berte si ako zo svojho: pánboh ma opatril mäsom, opatrím si teraz i ja vás!“

Milí páni susedi najedli sa, napili sa, zaľakovali a rozišli sa. Ale ďalej ani nezreli sa o kraviara.

Od susedov mal svätý pokoj, ale doma žena každý bohovitý deň len tú jednu pieseň húdla:

„Daj mi už teraz do hrnka, keď si si kravu zmámil! Či nevidíš, že ti deti na peci od hladu dobre nepomrú?“

Milý kraviar dobre tam neošedivel! Po nečase príde mu na pamäť, že veď on má na fare dlžníka. Ide pravo tatam a hľadá, vyzerá ho ako ihlu po celom dvore, po kôlni, po stodole, po stajniach, po všetkých kútoch; ale milý čučko dobre bol popratal sa.

„Keď sa mi ani na oči neukážeš,“ pomyslel si pastier, „veď ti ja ľahko prejdem cez rozum; počkaj, obžalujem ťa pred pánom!“

Iba čo hlavu nastrčil na dvere do farárovej svetlice, zazrie ti na jedno oko slepého Dunča rozťahovať sa pod stolom.

„Či si tu, ty pes slepý?“ zavolá. „Zaplať, čo si dlžen!“

Ale pri stole stál aj sám pán farár a nadbe vám vedieť, že aj pán farár bol na jedno oko slepý a na druhé nedoviedel a že si teraz inak nemyslel, len že to pastier naňho zavolal. Tu akoby bol hrom doňho strelil, tak skočil na kraviara.

„Nuž ale ty mňa ešte slepým psom nazývať! Či nevieš, kto som ja? A čože som ja tebe dlžen, ty žobrák, ty ničiga?!“

Jaj, už vám pastier nebol viac vo dverách, už zaberá von z domu a Dunča zahuckal za ním, dobre mu tam päty neobtrhal.

Ale to ešte nebolo nič, čo ho len psom za jeho spravodlivú dlžobu vyhuckali z domu. Pán farár by bol za tú neúctu kraviara na škripec ťahal, keby ten nebol pobral nohy na plecica.

„Ale,“ rečie farár, „počkaj, šelma! I tak mi neujdeš.“

A pobral sa hneď pred slávnou stolicu a tam neprestal žalovať, kým len pán slúžny nenasúdili kraviarovi sto kyjov kyjovateľch.

Chudák kraviar iba vtedy zvedel, keď mu dráb aj so šiestimi chlapmi pred pastierňou postavil sa, aby ho pod holými vidlami odviekli do stolice. Druhej raty nebolo, iba zadnými dvermi do poľa a z poľa do širého sveta.

Chodí, chodí po tom širom svete od dediny do dediny od mesta do mesta. Raz si tu v meste zastane, oprie sa o vatrál a čuduje sa, čuduje; lebo to ešte predsa nevidel taký vysoký a k tomu ešte všetok zelený dom.

„Ej,“ húta si, čiže tu divné vápno rastie, keď takto na zeleno bieli. A tie obloky, to sú ako u nás dvere. Hej, a či idú vysoko nad jedno druhé! Ba či tu ozaj sliepky vládzu vylietať hore na pánty, keď je to taká výšava? A len kde tu chlievce pre svine a stajne pre kravy; keď tu ani statočných vrát, ani dvora, ani nič?!

A tu rozchichocú sa mu ľudia za chrptom, čo pozastavili sa pri ňom, že čudoval sa ako tela na nové vráta, a čo ho tu vypočúvali, ako táral.

„Nuž ty hňupák,“ vravia mu, „či ty ani nevieš, kde si? Veď tu stojíš pred kráľovskou palotou!“

„Ale ja - pred kráľovskou palotou? Ej, tak mi bisťu svete, voľač aj o kráľovi povedzte!“

Tu by ste ich ešte len boli počuli, ako sa tí smiali, že veď to už aj malí chlapci vedia, že pán kráľ sľúbili toho zlatom odvážiť, kto by ich pani dievku rozosmial - a nechali ho tam ako blázna stáť.

„Takto zlatom odvážiť sa, to by nebolo zle! I tak nemáš ničoho nič a doma deti plačú!“ pomyslel si kraviar a už len ako by mohol dostať sa ta dnu!

A tam brána ta dnu široká, - ale čože? Pred bránou prechodí sa víťaz s holou šablou, len tak iskrila sa mu, čo bola veľmi nabrúsená; a on to bol už dávno počul, že taký víťaz šabli len povie: „Šablička rúbaj!“ a hneď je každému hlava dolu. Ej, do tej brány nebol by vkročil ani za svet!

Ale čo, len takým víťazom to si on ešte trúfal prejsť cez rozum.

„Nechže si,“ povedá, „tú dieru tu vartuje, vtáčik preletí inokade!“

I začal obchádzať okolo domu, že veď len dakde dvor a záhradu mať bude, tam ľahko prešvihne sa cez plot a potom na dvore čo by sto psov chovali, tých dobrý pastier neľakne sa; len raz zahvizdne na palci, hneď budú okolo neho chvostmi krútiť. Lenže tu, čo ďalej obchádza, to horšie naňho.

Veď vám tam nebolo ako u nás na dedine poriadneho plota okolo domu, len zasa brány a brány a pod každou zasa aj po dvaja víťazi s iskriacimi šablami. Raz predsa - ale ďaleko, vari až hen u desiateho suseda, bol pustý múr.

„Poručenobohu! Od susedov do susedov volia ako popreskakuješ až hen do pána kráľa,“ pomyslel si a bol už za múrom. Bola to tam nebudaj záhrada. Ale povážte, prosím vás, tú hlúposť: trocha petržlenu alebo mrkvy nikde, ako to treba poriadnym gazdinám, iba kvety a kadejaká tráva a kriaky. Hoj! a piesku čo tam bolo navyvážaného! Naša celá dedina by tatam nechcela chodiť vyvážať. A ako ti ho ešte pekne poudrvali, pouhládzali ten daromný piesok!

„Hop,“ myslí si, „to predsa nebude na žart, tatam nesmieš v tvojich uprášených bačkoroch kročiť!“

Pustil sa teda len po tej tráve a pomedzi kvety. Nikdy ste nevideli, ako nasrdili sa na tom jedni traja, čo tam v tých kvetoch voľač paprili; či ich pleli a či z prachu ofukovali a či čo? Tí zo troch strán do kraviara ako psi štekajúci:

„Ty loptoš, ty niktoš, ty nám tu budeš kvety šliapať!“

Hej, a boli by ho statočne papekmi vyobracali, keby Kubo kraviar nebol mal desať ráz lepšie nohy ako všetci takí na masle vychovaní. Keď tí z jedného boku, skočil on na druhý bok; keď tí zo troch strán, umkol on štvrtou stranou. Aspoň ich trochu vytancoval po tych hriadkách. No ale bolo mu už i toho dosť. Nechal ich dakolko sto krokov za sebou, a čo nevideli, šmyk on jednými dvierkami zo záhrady von.

Ani nevedel o šťastí, že už bol na dvore u pána kráľa. Hej, bisťuže dade! Ale on to za dvor! Čoby len jednej smeti na ňom! Jeho stará nikdy tak izbu nezametie. Nuž ale predsa kdeže tu z toľkého domu smeti podievajú, veď ich vari len do kasne neodkladajú? A hnoj že, odpytujem pekne, kde vynášajú? Veď ho len ako ihlu ukryť nemohli! Zabral sa on smetisko a hnojisko po všetkých kútoch hľadať. Ale to mu ešte len málo na zlé poslúžiť. Iba keď ho odrazu aj piati zaobkolesia a za pačesy pochytiť a obkriknú sa naňho:

„Čo ty tu, šelma stonohá, po kráľovskej palote špehuješ? Zastreľte špehára! Na šibeň s ním!“

Ej, to by už len nebolo bývalo s kostolným riadom, takto nič po nič človeka na šibeň doniesť!

„Ale, ľudia,“ hovorí im, „veď ste vari len pochabé huby nepojedli? Veď ja kraviar z našej dediny, iba to hľadám, kde si tu pri takom gazdovi, ako sú pán kráľ, trus vynášate. A potom rád by som ku pánu kráľovi jeho pani dievku rozosmiať.“

Priam tichšie struny natiahli; všetci sa odstúpili, iba jeden ostal, a to čo najkrajšie oblečený z nich.

„No veď je nič, dobrý človek; veď vám ja nedám ublížiť,“ tak ten začal pekne okolo kraviara. „A veď vás ja,“ vraví ďalej, „upravím pravo k pánu kráľovi, len mi štvrtú čiastku sľúbte z toho, čo dostanete, keď kráľovu dcéru rozosmejete.“

„Prečo nie? vravel kraviar, „len ma tu počkajte!“

Nuž ten si sadol čakať a kraviara na pravú cestu nariadil, aj ho ešte naučil, ako má cez tri varty prejsť.

Išiel si on tak pekne, smelo. Lenže ešte aj tu mal z ňôh spadnúť, keď tu každá varta ako hrom zarevala:

„Stoj, chlape! Čo tu chceš?“

Posmelil sa predsa a riekol každej:

„Idem ku pána kráľovej pani dievke na smiechy!“

Nuž tu každá varta pekne okolo neho, vydrankali si po štvrtine z toho, čo dostane, keď kráľovskú dcéru rozsmiechotí.

„A tak tu som vám, pane kráľu,“ rečie už teraz. „Lebo Kubo kraviar z našej dediny, to je nikto inší len ja sám, ako ma tu vidíte. A porozprával som vám všetko, ako čo vodilo sa mi a rád som, že vaša pani dievka pri tej rozprávke aspoň tu i tu pod jeden kútik usmiala sa.“

„Dobre si urobil, synok,“ potľapkal ho pán kráľ po pleci, „už teraz len čo žiadaš za tú rozprávku?“

„A veď som vám hneď spočiatku povedal, že som si prišiel pravdu potvrdiť. Pravdu, pán kráľ, len čo je pravda, to mi potvrdte: mojich, od slávnej stolice nasúdených, sto kyjov kyjovatých!“

„Kubo, Kubo,“ vravel pán kráľ, „vedže už nežartuj! Veď ja to myslím naozaj, že tá dám zlatom odvážiť; keď si mi len dcéru rozveselil.“

„Ej, pane kráľu, to i ja myslím naozaj, aby ste mi potvrdili a to pod pečatou mojich sto kyjov kyjovatých, ako môj vlastný diel za to, že som vašu pani dievku rozveselil, aby som tým štyrom tam vonku nič dlžien neostal, čo si odo mňa po štvrtine z toho vydrankali.“

„Tak je tak, otecko, len ty to potvrd,“ rozosmiala sa kráľovská dievka a zatľapkala rukami, „veď naše neočaté stráže dávno tú príučku zaslúžili!“

Tak sa i stalo. Kráľ podpísal súd aj pečatou potvrdil na tých sto kyjov kyjovatých, pre smiechotkára Kuba, ale na nohavice tým štyrom, čo si vydrankali po rovnej štvrtine z toho, keď nášho Kubíka inak pred kráľa pustiť ne chceli. A Kubo, kraviar z našej dediny, tiež len pod jeden bajúz zasmial sa, keď tým statočne nohavice vyprášili. Ale tak nič po nič ani nášho Kubíka od seba prepustiť nechceli. Kráľ mu dal ukázať, kde má svoje stajne, aj čo k tomu patrí - odpýtam pekne vaše pectivé hlavy - to hnojovisko. Vyviezli ho na štyroch paripách von do poľa. Tam na kraj hory stála kráľovská stajňa a v nej celá črieda - sto pekných kráv. Povedali mu, že od týchto čias bude nad tou čriedou kráľovským kraviarom a že si smie aj ženu aj deti k sebe pojať. Kubovi teda od tých čias bolo dobre aj so ženou aj s deťmi. A čo viac, kráľ mu daroval z tých sto kráv jednu na výber. A tá krava mala zvonec, už je tej rozprávke koniec.

Jelenček

Bol raz jeden chudobný horár a mal už druhú ženu. Od prvej ženy mu ostalo dvoje detí, jedno dievčatko a jeden chlapček; volali ich Evičkou a Janíkom. Tieto nebožatá veľa vystali pri mrchavej macoche; nikdy im pekného slova nedala, nikdy oko na nich neohriala, len sa jednodajne vadila a každý bohovitý deň ich drvila a mlátila.

Po tie časy bolo veľmi úzko medzi ľuďmi a najmä u horárov ako najbiednejšie vyzeralo, že daraz aj za tri dni nemali v dome ani kúska chleba.

V jedno ráno spýtal sa ten horár:

„Žena! Čo dáme jesť našim deťom?“

„Čo sa ma to máš spytovať?“ povie na to žena. „Chod' do hory, azda tam dač nájdeš.“

On sa vybral do tej hory, chodil, sľedil do samého mraku, ale okrem jedného vtáčika nemohol viacej zastreliť.

„Tu máš,“ povie žene, „uvar nám tohoto vtáčika!“

Vtáčok sa uvaril, a čo sa komu došlo obliznúť, na tom musel pristáť.

Na druhý deň sa ohlásil zasa ten horár:

„Bože môj, bože môj, čože budeme jesť?“

A žena mu na to odsekla:

„Eh, bože-nebože, čo mi tu máš za ušami božekať, radšej chod' a opatri niečo!“

Vybral sa zas do hory a čosi-kamsi pošťastilo sa mu zastreliť zajačika. Naradovaný odniesol ho žene, aby ho upiekla na večeru; on že ide ešte probovať šťastie a s tým sa vrátil do hory. Macocha obriadila zajačika a už ho chcela položiť na paveň, skôr si ale ešte išla po vodu. Vtom sa priplichtila mačka, milého zajačika uchytila a zožrala. Ako sa s tou vodou vrátila a nevidela zajaca, dobre ju hneď tam neporazilo aj od ľaku aj od jedu. V strachu pred mužom, že ju bude paratiť, schytila nôž, odrezala si prsník a hodila na paveň. Muž sa večer vrátil domov a ona mu dala jesť. Ako tak je, tu i tu pokrúca hlavou:

„Ešte som,“ povedá, „takúto pečienku nikdy nejedol. Žena, či ty nejdeš so mnou jesť?“

„Ach, mne sa nechce, dnes som celý deň dáka planá,“ vyhovárala sa macocha.

A tak zjedol všetko sám.

Na tretie ráno ešte ani dobre nespitalo, zasa len začal ten horár:

„Ach, žena, žena, čo budeme jesť?“

A tá sa ho chytró spýta, či bola dobrá tá včerajšia večera?

„Veru bola,“ prisvedčil jej on.

Tu mu vyjavila, čo to bola za večera.

„A teraz,“ povedá, „vieš ty, muž, čo? Porežme my tie tvoje pluhavé deti!“

Čert vymyslí, diabol poslúchne.

„Ja pristanem, „ povie na to horár, „ale sa skorej sedem ráz sprisahajme, že nikdy na seba nevyvoláme.“

Zakľali sa sedem ráz a potom sa uradili, že skorej chlapca a za chlapcom dievča zmámia. Keď sa starí takto medzi sebou radili, Janík si na peci chrápal, ale Evička už chvíľku nespala a vypočúvala všetko. Nebožiatko, triasla sa na celom tele ako osika, ale ani len nemrkla.

Ako ráno povstávali, zavolá zlostná macocha:

„Deti, stúpajte do hory nazbierať suchého rážďa, budeme pečienku piecť!“

Evička, Janíček sa zachytili a šli. Ako to rážďa zbierajú, povie sestrička bračekovi:

„Či znáš, Janík, na čo my toto rážďa zbierame?“

„Nuž na pečienku!“

„Veru na pečienku! Na tvoju!“ A tu mu vyzprávala, ako sa otec s macochou radili, že ich jedno za druhým chcú porezať.

„Ale sa ty,“ povedá, „nič neboj! Len keď prídeme domov, ja budem macochu pýtať, aby ma kus začesala. Ty prídeš do izby a uchytiš mi stužku. Ja vybehnem za tebou a potom oba spolu utečieme.“

Doniesli to rážďa na dvor a macocha ich chválila, že sa tak poponáhľali. Tu Evička prosila macochu, aby ju trochu začesala.

„Priam,“ povedá, „priam, len bež ešte, postav vodu do toho veľkého hrnka!“

Evička postavila vodu, vybehla na pôjd, kde mala odložené dve plánočky, tie si vzala a šla ku macoche. Nôž ako

britva naostrený blyštal sa na stole. Macocha jej vrkoč rozplietla, stužku na bok odložila a začala ju prečesávať. Vtom pribehol Janík, stužku uchytil a pod von dverami! Evička sa schytila za ním a volala:

„Daj mi moju stužku! Daj mi moju stužku!“

Macocha po chvíli vyšla na dvor, bo ich nepočula vraviť; a tu vidí, ako tí zaberajú a boli už blízko hory. Zbadala, čo je vo veci, náramne sa rozpajedila a v zlosti kričala za nimi:

„Bohdaj ste sa na to premenili, z čej stupaje sa napijete!“

Braček, sestrička utekali horami dolami, kde ich dve oči viedli. Ale slnko pripekalo a Janíka začal trápiť smäd. Prišli na medveďaciú stúpaj, kde dažďová mláčka stála.

„Evička sestrička, ach, ja by som pil!“

„Ach, nepiže mi ho, nepi, veď to medveďacia stúpaj, ostal by si medveďikom. Na ty radšej túto plánočku, azda ti smäd prejde.“

Janík pohrýzol plánočku a smäd mu pominul.

Idú, idú zas na hodnom kuse, tu prišli na vlčiu stúpaj a Janíka trápil ešte väčší smäd.

„Evička sestrička, ach, ja by som veľmi pil. Napijem sa z tejto mláčky!“

„Ach, nepiže mi ho, nepi, veď to vlčia stúpaj, ostal by si vlekcom. Na ty radšej túto plánočku, azda ti smäd prejde.“

Janík pohrýzol plánočku a bolo mu ľahšie.

Idú, zasa idú, ale čo ďalej stúpali, slnko vždy viac pripekalo a Janíkovi šlo už na zamdlenie.

„Sestrička Evička, daj že mi ešte, daj jednu plánočku!“

„Ach, braček môj premilený, veď už viacej nemám. Ale len kus ešte dočkaj, bude nablízku studnička.“

Prišli k jeleňacej stupaji.

„Sestrička Evička, ja nevládzem ďalej, ja sa musím napiť.“

„Ach, nepiže mi ho, nepi, veď to jeleňacia stúpaj, ostal by si jeleníkom.“

Ale len čo sa obzrela, on sa zohol ku tej mláčke a hneď ostal jelenčekom.

Ako ho takého zazrela, zalomila bielymi rúčkami a pustila sa do plaču:

„Ach, bože, prebože, môj nešťastný braček, čože si ja teraz s tebou počnem? Ach, prídu psi, tí ťa potrhajú, prídu poľovníci, tí ťa dostrieliajú!“

A smutný jelenček stúpaj jej po pravom boku.

Neprešli ani na desať krokov, stála tu pekná studnička, len ako to najčistejšie sklo. Dievča sa napilo do chuti a tu sa jej hneď zaligotala na čele zlatá hviezda a aj vlasy jej ostali zlaté.

Od tej studničky pobrali sa ďalej a prišli na jednu čistinku, na ktorej stála kopa sena.

„Ach, braček jelenček, tu my,“ povedá, „budeme bývať, tu nás macocha nenájde!“

Vydlabali si do tej kopy dieru a tam sa v noci pred vetrom a pred dažďom kryli. Keď slniečko vychádzalo, Evička si sadla na kopy a prečesávala si vlasy, zlaté prezlaté vlasy a s plačom vykladala:

„Ach, keby toto moja mamička vedela, že sa ja na tejto kope trasiem a svoje zlaté, prezlaté vlasy češem! Moja mamička za deviatimi kachli plátence vyšívá!“

Jelenček sa chodil pásť a ona sa jahôdkami a korenkami živila.

Tak to trvalo za drahný čas.

Do tej istej hory chodieval na poľovačku mladý kráľ. Ako tak raz tu von sedela a vlasy si prečesávala, pribehol vypachtený jelenček a zápät za ním pes. Jelenček šuchol do kopy a pes, ako dievča zazrel, pomrdal chvostíkom a vrátil sa nazad ku svojmu pánovi.

Pán mu hodil kus pečienky; on ju shytil do pysku a pod' rovno k milému dievčaťu; pečienku jej na lono vypustil a zas bežal k pánovi. To tak spravil aj po druhý raz. A pánovi bolo divno, kde tú pečienku vláči. Zahodil mu ešte

jeden kus, a keď zasa len v tú stranu bežal, mladý kráľ sa pustil za ním a pekne-krásne prišiel ku Evičke.

„Nuž čože ty tu robíš?“ spýtal sa jej.

A Evička mu vyrozprávala všetko, čo a ako sa im vodilo.

„A či by si neprišla so mnou?“ povie na to kráľovič.

„Nie ver ja, lebo by ste vy mne toho jelenčeka zastrelit' dali.“

„Neboj sa,“ povedá, „ja ti ho nedám zastrelit'; len poď, pri mne vám dobre bude.“

Na tie pekné reči pristala ísť s kráľovičom; posadali do koča a odviezli sa do zámku.

Tu Evička našla všetko, čo jej bolo treba. Aj bračeka jelenčeka dobre opatrili. Šaty mala na výber, jedny od druhých krajšie, že len tak v nich prekvitala. Pritom ju dali učiť vo všetkom, čo kráľovnej vedieť treba, a keď dorástla, vzal si ju mladý kráľ za ženu. Ale sa jej skorej musel zaprisahať, že nedopustí nikdy jelenčekovi ublížiť.

Dobre lebo nebárs, — bývala v kráľovskom zámku jedna stará baba a túto veľmi zlostilo, že sa mladý kráľ takto oženil, lebo sa nazdávala, že si jej dievku vezme.

Kráľ musel odísť do vojny a tu poručil tej starej babe, aby kráľovnú statočne opatrila, lebo o krátky čas mala prísť do polohu.

Narodil sa chlapček utešený, na čele mu svietila zlatá hviezdička; ale kráľovná pri pôrode oslabla veľmi. Tu si pýtala trochu vody, ale stará baba jej povedala:

„Popod oblok Dunaj tečie, nachýl' sa a pi!“

„Ach, bože môj, akože sa ja mám nachýliť, keď som taká ubolená!“

„Komu ako vďaka,“ zahundrala baba, „ty sa neschýliš a ja ti tiež vody nedám!“

Kráľovná nemohla ďalej od smädu, nuž sa schýlila cez oblok, a ako bola tak nachýlená, strčila ju stará baba do vody a hneď na jej miesto svoju dievku uložila do postele. Chlapčeka so zlatou hviezdou sa jej nevidelo odmárniť; dosť jej bolo, že mohla dievku podstrčiť.

Kráľovná sa neutopila, len sa na zlatú kačku obrátila a s druhými kačkami po Dunaji plávala.

Ale chlapček nebožiatko, ako matku nečul, začal plakať a vrieskať a vonkoncom sa nedal učičíkať. Vtom pribehol jelenček do izby a knísal rožkami na znak, aby mu to dieťa na ne položili, že ho bude hintať. Stará baba si už neznala s ním rady, nuž mu ho položila na tie rožky:

„Chod',“ povedá, „zlomte oba grgy!“

Jelenček sa zachytil dolu brehom Dunaja, a ako zazrel plávať kačky, postál a zavolal na ne:

„Kačičky, perličky,

či ste nevideli tohto dieťaťa matku?“

„Videli, videli v tom Úrokom sádku,“

odpovedali kačičky.

A vtom už letela zlatá kačka ku brehu, premenila sa na krásnu paniu, vzala dieťa a povedala mu:

„Môj zlatý synček, prezlatý, okúp sa, pridaj sa, povi sa!“ — a to sa priam všetko stalo.

Potom ešte raz vyobjímala, vybozkávala dieťa, a tak ho jelenčekovi na rožky zložila. Tu sa zas spravila na zlatú kačku a odletela do Dunaja.

To tak šlo za hodný čas: Jelenček každý deň nosieval dieťa k Dunaju a bolo hodno, krásno ako ruža.

Navela odpísal kráľ z vojny, že aby ho vtedy a vtedy čakali domov. Tu hneď stará baba rozkázala dievke, aby si do postele ľahla a chorou sa stavala. A keď kráľ príde, aby si len z toho jelenčeka mäso pýtala.

Kráľ sa šťastlivo vrátil domov a veľmi sa zradoval krásnemu dieťaťu. Ale nad tou, čo na posteli ležala, nemohol sa prenačudovať a najviac mu bolo divno, že jej nevidel na čele zlatú hviezdu a zlaté vlasy. Tu stará baba vedela hneď vykrútiť, že to veru chorosť nikoho nepopraví a že zlatá hviezda a zlaté vlasy prešli z kráľovnej na dieťa.

A tá z tej postele začne volať:

„Jaj, jeleňacie mäso by som jedla, dajte mi toho jelenčeka zarezať!“

„Ej,“ povie na to kráľ, „veď som ti musel prisahať, že nesmie nikto jelenčekovi ublížiť. Akože je to, že ho teraz sama kážeš zarezať?“

A tá nič, len ešte väčšmi volala:

„Jaj, jeleňacie mäso by som jedla. Hneď mi dajte toho jelenčeka zarezať!“

Naveľa kráľ privolil a hneď začali nože brúsiť, vodu hriať, že ho budú rezať a variť.

Vtom sa prebudí dieťa a začne plakať a vrieskať. Na ten plač pribehol hneď jelenček a knísal rožkami.

Dosť ho stará baba čičíkala; ale to veru nechcelo utíchnuť a jelenček jednostaj len kýval tými rožkami. Kráľovi divno bolo, čo to ten jelenček robí? A stará baba mu povedala, že chce to dieťa na rožkoch kolembať. Nuž kráľ rozkázal, aby mu ho položili. A ten, ako ho na rožky dostal, vybehol von dvermi. Kráľ v strachu, aby sa dieťaťu zle nepovodilo, zachytil sa tiež. Jelenček šiel rovno dolu brehom, a ako zazrel plávať kačky, postál a zavolať na ne:

„Kačičky, perličky,

či ste nevideli tohto dieťaťa matku?“

„Videli, videli v tom širokom sádku.“

Tá hneď vyletela z toho Dunaja, premenila sa na krásnu paniu, vzala na ruky dieťa a povedala mu:

„Môj zlatý synček, prezlatý, okúp sa, pridaj sa, povi sa!“

To sa priam všetko stalo. Potom ho ešte začala objímať a bozkávať:

„Ach,“ povedá, „čože robí ten tvoj drahý otec: Ach, keby on vedel, čo mi urobili, keby vedel, ako ma tá baba do Dunaja strčila!“

Tu kráľ spoza kríka vyskočil a objal ju okolo hrdla. Ona sa v tom okamžení urobila na zlatú kačku a potom bohvie ešte na aké potvory. Ale kráľ ju mocne držal a:

„Nepustím ťa,“ povedá, „nepustím, kým sa mi nespravíš na takú, ako si pred tým bola.“

Sotva to vyriekol, už ho objímala jeho krásna zlatovlasá žena a miesto jelenčeka kolembal na rukách dieťa švárny mládenec.

Vytešení pobrali sa všetci do zámku a kráľ voviedol kráľovnú s dieťaťom a so švagrom do osobitnej izby, takže o tom nikto druhý nevedel. Stará baba sa nazdala, že jelenček aj s dieťaťom dakde skazu vzal a bola rada.

Na druhý deň rozkázal kráľ pripraviť veľkú hostinu a dal mnoho panstva zavolať. Stará baba až tak rástla od pýchy, keď videla svoju dievku za vrchostolom pri kráľovi sedieť. Keď najlepšie jedli a pili, vstal kráľ a takto sa ohlásil:

„Milí páni! Mám vám jednu otázku predložiť. Povedzte mi, čo by zaslúžil ten, ktorý chcel dvoch nevinných o život pripraviť a tretiemu šťastie pokaziť?“

A stará baba chytré na to povie:

„Ten nezaslúži inšie, len aby ho so všetkým parapúťom do suda klincami vybitého zadnili a dolu vrchom pustili ho jelenčekovi na rožky zložila. Tu sa zas spravila na zlatú kačku a odletela do Dunaja.“

To tak šlo za hodný čas: Jelenček každý deň nosieval dieťa k Dunaju a bolo hodno, krásno ako ruža.

Navela odpísal kráľ z vojny, že aby ho vtedy a vtedy čakali domov. Tu hneď stará baba rozkázala dievke, aby si do postele ľahla a chorou sa stavala. A keď kráľ príde, aby si len z toho jelenčeka mäso pýtala.

Kráľ sa šťastlivo vrátil domov a veľmi sa zradoval krásnemu dieťaťu. Ale nad tou, čo na posteli ležala, nemohol sa prenačudovať a najviac mu bolo divno, že jej nevidel na čele zlatú hviezdu a zlaté vlasy. Tu stará baba vedela hneď vykrútiť, že to veru chorosť nikoho nepopraví a že zlatá hviezda a zlaté vlasy prešli z kráľovnej na dieťa.

A tá z tej postele začne volať:

„Jaj, jeleňacie mäso by som jedla, dajte mi toho jelenčeka zarezať!“

„Ej,“ povie na to kráľ, „veď som ti musel prisahať, že nesmie nikto jelenčekovi ublížiť. Akože je to, že ho teraz sama kážeš zarezať?“

A tá nič, len ešte väčšmi volala:

„Jaj, jeleňacie mäso by som jedla. Hneď mi dajte toho jelenčeka zarezať!“

Naveľa kráľ privolil a hneď začali nože brúsiť, vodu hriať, že ho budú rezať a variť.

Vtom sa prebudí dieťa a začne plakať a vrieskať. Na ten plač pribehol hneď jelenček a knísal rožkami.

Dosť ho stará baba čičkala; ale to veru nechcelo utíchnuť a jelenček jednostaj len kýval tými rožkami. Kráľovi divno bolo, čo to ten jelenček robí? A stará baba mu povedala, že chce to dieťa na rožkoch kolembať. Nuž kráľ rozkázal, aby mu ho položili. A ten, ako ho na rožky dostal, vybehol von dvermi. Kráľ v strachu, aby sa dieťaťu zle nepovodilo, zachytil sa tiež. Jelenček šiel rovno dolu brehom, a ako zazrel plávať kačky, postál a zavolať na ne:

„Kačičky, perličky,

či ste nevideli tohto dieťaťa matku?“

„Videli, videli v tom širokom sádku.“

Tá hneď vyletela z toho Dunaja, premenila sa na krásnu paniu, vzala na ruky dieťa a povedala mu:

„Môj zlatý synček, prezlatý, okúp sa, pridaj sa, povi sa!“

To sa priam všetko stalo. Potom ho ešte začala objímať a bozkávať:

„Ach,“ povedá, „čože robí ten tvoj drahý otec: Ach, keby on vedel, čo mi urobili, keby vedel, ako ma tá baba do Dunaja strčila!“

Tu kráľ spoza kríka vyskočil a objal ju okolo hrdla. Ona sa v tom okamžení urobila na zlatú kačku a potom bohvie ešte na aké potvory. Ale kráľ ju mocne držal a:

„Nepustím ťa,“ povedá, „nepustím, kým sa mi nespravíš na takú, ako si pred tým bola.“

Sotva to vyriekol, už ho objímala jeho krásna zlatovlasá žena a miesto jelenčeka kolembal na rukách dieťa švárny mládenec.

Vytešení pobrali sa všetci do zámku a kráľ doviedol kráľovnú s dieťaťom a so švagrom do osobitnej izby, takže o tom nikto druhý nevedel. Stará baba sa nazdala, že jelenček aj s dieťaťom dakde skazu vzal a bola rada.

Na druhý deň rozkázal kráľ pripraviť veľkú hostinu a dal mnoho panstva zavolať. Stará baba až tak rástla od pýchy, keď videla svoju dievku za vrchostolom pri kráľovi sedieť. Keď najlepšie jedli a pili, vstal kráľ a takto sa ohlásil:

„Milí páni! Mám vám jednu otázku predložiť. Povedzte mi, čo by zaslúžil ten, ktorý chcel dvoch nevinných o život pripraviť a tretiemu šťastie pokaziť?“

A stará baba chytro na to povie:

„Ten nezaslúži inšie, len aby ho so všetkým parapúťom do suda klincami vybitého zadnili a dolu vrchom pustili.“

Vtom sa roztvorili bočné dvere, kráľovná s dieťaťom na rukách a švárny mládenec vstúpili do izby a kráľ rozpovedal všetko, čo a ako sa stalo. Starú babu aj s dievkou naskutku odviedli a ako sa sama odsúdila, tak sa im zviadlo.

Kráľ ale posadil k sebe z pravej strany kráľovnú, z druhej strany švárneho Janka a tak sa teraz naozaj radovali všetci spolu a radujú sa doteraz, ak nepomreli.

Koza odratá a jež

Bola koza rohatá, do pol boka odratá; utekala horami a kryla sa dierami. Skryla sa do líščej diery.

Tu prišla líška domov a chcela si vnísať do diery. Tu ti jej už cudzí zver v brlohu. A dvíha sa hore, dupoce nohami a volá:

Ja som koza rohatá, do pol boka odratá; cupy-lupy nohami, prebijem ta rohami.

Zľakla sa líška, utekala, nariekala po horách. Stretne ju vlčko:

„Čo plačeš, líštička, sestrička?“

„Ach, vlček, braček, akože by som neplakala? V mojej diere divné zviera!“

„Pod', ja ti ho vyženiem!“ „Šli spolu ku diere a vlčko zavola: Kto si, zvere, v líščeji diere? A koza zadupoce:

Ja som koza rohatá, do pol boka odratá; cupy-lupy nohami, prebijem ta rohami.

Zľakol sa i vlčko. Oba utekali a nariekali po horách. Stretne ich medveď:

„Čo plačeš, líštička, sestrička?“

„Ach, môj milý medveďu, daj labu, akože by som neplakala? V mojej diere divné zviera!“ „Pod', ja ti ho vyženiem.“
Šli všetci ku diere a medveď zavola:

Kto si, zvere,

v líščeji diere?

A koza zadupoce:

Ja som koza rohatá, do pol boka odratá; cupy-lupy nohami, prebijem ťa rohami.

Zľakol sa aj medveď. Utekali, nariekali po horách. Stretne ich ježa:

„Čo plačeš, líštička, sestrička?“

„Ach, akože by som ja neplakala? V mojej diere divné zviera - a my všetci nemôžeme ho vyhnať!“ „Pod'te, veď ho ja vyženiem.“

„Ach, ty ježa, malé biežá, čože by si ty? Veď sme tam už my boli, kráľovia, pánovia, a nič sme nevykonali,“ rečú tamtí.

A ono im:

„Hoc som ježa, malé biežá, predbehnem vás ta!“ A bežalo, bežalo, lebo skrčilo sa do gule a tak kotúľalo sa dolu horou. Tí už len za ním. Príde ono ku diere a zavola:

Kto si, zvere, v líščeji diere? A koza zadupoce:

Ja som koza rohatá, do pol boka odratá; cupy-lupy nohami, prebijem ťa rohami.

A ja jež - prebijem ťa tiež! zvolá tento a zagúli sa dnu do diery a začne stôsať do toho odraného boku. Zbliakala koza od bolesti a vyskokla von.

Na to dobehli tamtí. Vlk uchytil kozu a rozdrapil. Mali všetci večeru: medveď vypil krv, vlk požral mäso a líštička s ježom obhrýzali koštialiky.

Od tých čias líštička býva spokojne vo svojej diere. Vlk a medveď odišli po hore sliediť. Ježko ale mal tiež neďaleko diery, tam uložil sa na mäkké a hrýzol plánočky, čo si podjeseň bol nazbieral.